

Geçenlerde Spinoza hakkında bir podcast dinlerken, aslında Panteist yerine, *Varoluş Tanrısı* fikrinde olduğunu anlattılar. *Tanrı* dediği yerlere, *Varlık* yazsanız da, *Oluş* yazsanız da oluyor-muş.

Bu giderek benim de paylaşmaya başladığım bir inanç: Kainattan ayrı bir Tanrı düşüncesinin anlamsız olduğu kanaati hakim olmaya başladı bende. Kainattan ayrı olmaması, kainatla *aynı* olduğu anlamına gelmiyor, bununla beraber bizim *Tanrı* ile olan derdimiz, kendi hayatımızla ilgili. Kainattan, hayatlarımızdan ayrı bir Tanrı'nın bize önemli bir *faydası* yok.

Panteizm'in, hulul isimli, İngilizcesi *incarnation* (enkarnasyon) olan, *bedenlenme* diye bir kavramla karıştırıldığını görüyorum. Tanrı'ya beden atfetmek veya onun yeryüzünde bir cisim, hayvan veya insanı kendine *avatar* seçtiğini düşünmek, sair dinlerde (ve Alevilik gibi bazı ekollerde) mevcut ama Panteizm bu değil. Eğer *bütünün* Tanrı olduğuna inanıyorsanız, bütünden bir parçanın Tanrı olmadığına inanmanız da gerekir.

Buradaki (benim açımdan) tek problem, Tanrı'nın kainata denk görülmesinin, onu sınırlayacağıdır. Tanrı'nın bildiğimiz/bilmediğimiz şekilde, kainatı kapsadığını, yönettiğini, bildiğini ve ondan sorumlu olduğunu kabul ediyorum. Ancak *Tanrı=kainat* fikri bana fazla aceleci geliyor. Bu kadarını söylemek için her ikisini de bilmek lazım.

Bununla beraber genel olarak Vahdet-i Vücut olsun, benim bu söylediklerim olsun, Kur'an-ı Kerim'in anlattıklarından *biraz* farklı. Tasavvufun/Theosophy'nin bildirdiğine Kur'an-ı Kerim'i *Selefi* gibi yorumlayıp, *şirk* diye bakmanın mümkün olabileceğini görüyorum, bununla beraber *şirk* dediğimiz meselenin, sırf bir inanç sistemi olarak değil, ürettiği davranışlar açısından anlaşılması gerektiği kanaatindeyim. Hristiyanlar İsa Mesih'e *oğulluk* atfederken, yaptıkları açıkça *şirk* olduğu halde *şirkle* itham edildiler mi?

Bir de şu mesele: Eğer Allah'ın herhangi bir ortağı olduğunu kabul *şirkse* –ki bence de öyle– Kur'an-ı Kerim'in neredeyse ikinci bir Tanrı kadar *mutlak* kabul edilmesi de *şirk* sayılmaz mı? Dile, sembole, anlayışa, adet ve geleneklere bağlı hükümleri, ifadeleri, cümleleri *zaman ve mekan üstü* saymak, bir manada *hulul* değil midir?